

Ящишак О.Р.
к.ю.н., викладач,
Тернопільський національний економічний університет,
м. Тернопіль

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ САМОРЕГУЛІВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Знайти розумне співвідношення між державним регулюванням і ринковим саморегулюванням фінансової індустрії – одне з ключових завдань, яке сьогодні постало перед Українською державою. Відповідно до ст. 5 Господарського кодексу України: Правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів, виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою діяльність та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави.[1] На думку Дж. Сороса: «Фінансові ринки за своєю суттю є нестабільними, крім того, існують суспільні потреби, які не можуть бути задоволені шляхом надання повної свободи ринковим механізмам.»[6;с.15] Економічна доктрина Дж. Кейнса запропонувала шляхи поліпшення функціонування господарського механізму й пом'якшення суперечностей ринкової економіки. Виправити становище, підвищити ефективність виробництва можна тільки за допомогою державного втручання в економіку. Це єдиний практично можливий засіб уникнути повного зруйнування існуючих економічних форм, умова для успішного функціонування особистої ініціативи.

На сучасному етапі регулювання ринку фінансових послуг в Україні здійснюють: щодо ринку банківських послуг — Національний банк України; щодо ринків цінних паперів та похідних цінних паперів — Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку; щодо інших ринків фінансових послуг — Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг. Проблемним є питання про місце і роль саморегулівних організацій (далі – СРО) в системі фінансових регуляторів. В Україні саморегулюючі організації здійснюють свою діяльність відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»,

Досвід саморегулівних організацій може служити прикладом спроби наділення суб'єктів цивільного права повноваженнями органів державного регулювання (що стало також прикладом невдалого запозичення зарубіжного досвіду). Слід відзначити, що передумови суперечностей в питаннях їх правового статусу були закладені ще в положеннях Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». Суперечність статусу СРО полягає у тому, що, з одного боку, це «неприбуткове об'єднання фінансових установ, створене з метою захисту інтересів своїх членів та інших учасників ринків фінансових послуг» (стаття 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»). З другого боку, в межах відомчих актів Державної комісії з

цінних паперів і фондового ринку були зроблені спроби покласти на СРО функції і повноваження, якими суб'єкти цивільних правовідносин у принципі володіти не можуть. Йдеться про наділення СРО елементами регулятивних функцій державних органів. До числа таких повноважень відносяться: здійснення постійного контролю за дотриманням членами саморегулювальних організацій правил, стандартів, вимог, накладення санкцій та застосування заходів впливу на своїх членів, які порушують вимоги чинного законодавства; сприяння органам державного регулювання у контролі за ринком цінних паперів; розробка і впровадження правил поведінки кредитних спілок на ринках фінансових послуг; проведення збору, узагальнення та попереднього аналізу фінансової звітності кредитних спілок та ін.

В результаті розширеного тлумачення даних положень в рамках відомчих актів Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку і Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг склалася практика активного залучення СРО до проведення планових і позапланових перевірок діяльності професійних учасників ринку цінних паперів та кредитних спілок. При цьому предметом перевірок із сторони СРО є не тільки питання дотримання членами СРО стандартів і правил, але і всього законодавства в цілому. Будучи відносинами децентралізованими, тобто такими, що виникають між рівними суб'єктами права, жоден з яких немає права нав'язувати свою волю іншому суб'єкту, відносяни на фінансовому ринку, проте, мають велике значення для суспільства, зацікавленого в підтримці економічної стабільності і поступального розвитку національної економіки. Враховуючи це, держава повинна застосовувати метод владного регулювання відносин з єдиного центру. Наділ СРО елементами повноважень органів державного регулювання вступає в суперечність з основними засадами цивільного права, сформульованими в п.1 статті 1 Цивільного Кодексу України, згідно яким "цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності". [8] Таким чином, виникла суперечність статусу СРО, яка полягає у тому, що будучи суб'єктами цивільного права, вони наділялися повноваженнями, несумісними з принципом рівності суб'єктів цивільних правовідносин.

Отже, не заперечуючи необхідність існування саморегулювальних організацій, варто зазначити, що СРО це не органи державної влади, тому повноваження щодо здійснення постійного контролю за дотриманням членами саморегулювальних організацій правил, стандартів, вимог; накладення санкцій та застосування заходів впливу на своїх членів, які порушують вимоги чинного законодавства; сприяння органам державного регулювання у контролі за ринком цінних паперів; розробка і впровадження правил поведінки кредитних спілок на ринках фінансових послуг; проведення збору, узагальнення та попереднього аналізу фінансової звітності кредитних спілок повинні здійснюватись Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України і Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку. СРО в свою чергу повинні стати виразниками інтересів фінансових установ, своєрідними «профспілками», які надають юридичні консультації, здійснюють громадський контроль за діяльністю органів державної влади на предмет порушення прав фінансових посередників, розробляють разом із фінансовими установами програми їх фінансового оздоровлення та контролюють виконання цих програм, здійснюють методичне забезпечення діяльності фінансових посередників, здійснюють навчання

та сертифікацію фахівців фінансових установ. Іншими словами саморегулівні організації не повинні бути у структурі органів державної влади, а навпаки протистояти їм, здійснюючи захист пікнтрольних їм суб'єктів.

Література

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, N 18, N 19-20, N 21-22, ст.144
2. Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" від 12 липня 2001 року // Відомості Верховної Ради – 2002. – № 1. – Ст.1.
3. Закон України «Про цінні папери і фондовий ринок» від 23 лютого 2006 року. // Відомості Верховної Ради – 2006. – N 31. – Ст.268
4. Закон України «Про кредитні спілки» від 20 грудня 2001 року. // Відомості Верховної Ради – 2002. – N 15. – Ст.101.
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, NN 40-44, ст.356.
6. Кризис мирового капитализма. Открытое общество в опасности. Пер. с англ. - М.: ИНФРА-М, 1999. - XXVI, 262 с.

УДК 347.764:347.82(045)

Савінова В.М.,
старший викладач,
Чернігівський державний інституту права,
соціальних технологій та праці, м. Чернігів

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ГРОМАДЯНИНА ЯК СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

На сьогодні в Україні приватні підприємці є досить численним видом суб'єктів господарського права. Дана категорія суб'єктів дозволяє вирішувати загальногосподарські та соціальні проблеми суспільства.

Приватні підприємці – це громадяни, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці (п.2 ч.2 ст.55 Господарського кодексу України). Необхідно відмітити, що законодавець акцентує увагу на статусі фізичної особи як громадянина держави. Особливості правового статусу громадянина як суб'єкта господарювання визначені у ст. 128 Господарського кодексу України, ст.ст. 50-54 Цивільного кодексу України, законами "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців", "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" та ін. Громадянину для отримання статусу суб'єкта господарювання необхідно мати повну цивільну дієздатність та здійснити процедуру державної реєстрації як суб'єкта господарювання.

Відповідно до ч.3 ст.128 Господарського кодексу України громадянин може здійснювати підприємницьку діяльність безпосередньо як підприємець або через приватне підприємство, що ним створюється. Законодавець дозволяє здійснювати